

ГАРМОНІЯ ІНТЕЛЕКТУ ТА ЕМОЦІЙ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Традиційна методика навчання співу майбутніх учителів музики характеризується орієнтацією, насамперед, на розвиток вокальних здібностей, умінь і навичок, формування уявлень про професію, норми професійної етики, психологічні особливості дітей. Розвиток емоційно-інтелектуальної сфери студентів досить часто залишається поза увагою викладачів. Проте саме в єдності й взаємодії інтелектуальної й емоційної сторін вокального навчання містяться умови для саморозвитку, самовираження студентів, надання їм можливості реалізувати себе в музичній діяльності, спілкуванні та музичному пізнанні.

Проблема єдності й взаємодії інтелектуальної і емоційної сторін навчання була предметом розгляду відомих психологів (А. Петровський, К. Роджерс, С. Рубінштейн та ін.), педагогів (Ю. Бабанський, В. Сластьонін, М. Скаткін, Н. Тализіна та ін.) та музичних діячів (Гао Цонжен, Л. Оборін, Г. Нейгауз, С. Фейгін, Чжао Сяошень, У. Іфан та ін.).

Мета статті — обґрунтувати важливість гармонізації інтелектуальної і емоційної сторін вокального навчання в процесі підготовки майбутніх учителів музики.

Одним із головних завдань вищих навчальних закладів освіти є навчання студентів гармонійно поєднувати свої емоції та інтелект, оскільки навчальний і професійний успіх майбутнього вчителя музики залежить не тільки від рівня музичних та розумових здібностей, а й від здатності до самопізнання і емоційної саморегуляції, вміння розуміти і чутливо реагувати на стан інших людей, через музику виражати свої почуття.

Вчені відзначають, що емоції та інтелект знаходяться у тісній взаємодії, впливають один на одного. Вивчення взаємодії інтелекту та емоцій почалося наприкінці ХХ століття. Перші публікації з даної проблематики належать Дж. Мейеру і П. Селевею. У роботах «Емоційний інтелект», «Практика емоційного інтелекту» та «Емоційне лідерство: мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту» розглядається вплив сполучуваності інтелекту і емоцій на ефективність навчально-пізнавальної та професійної діяльності. такий напрямок досліджень знайшов послідовників і продовжувачів в Україні, Росії, де емоційно-інтелектуальна тематика знайшла віддзеркалення в працях І. Андрєєвої, С. Деревянка, А. Петровської О. Тарасенко. Особливо необхідно відзначити роботу І. Андрєєвої «Роль емоцій в процесі пізнавальної діяльності студентів», в якій емоції учня, студента розглядаються як об'єкт дослідження [1].

З психологічної точки зору вплив емоцій та інтелекту виражається в тому, що будь-яка проблема, з якою людина зіштовхується в житті, має багато рішень. Людський мозок приписує кожному з них «емоційну вагу», тобто позитивні або негативні емоції. З педагогічної точки зору результат гармонії емоцій та інтелекту призводить до витримки та володіння собою, позитивного ставлення до дітей, вміння володіти настроєм, пояснювати матеріал з урахуванням психологічних особливостей учнів, викликати інтерес до предмету. Одним із головних завдань музично-педагогічної діяльності є формування музичних та розумових здібностей учня, що досягається лише через емоційно забарвлену взаємодію, опосередковану єдністю інтелекту та емоцій.

Для реалізації оптимального співвідношення інтелектуального розвитку студентів та емоційно вмотивованого сприйняття ними вокальних знань, першочергового значення набуває зміст та побудова навчальних занять у класі вокалу. В зв'язку з цим виникає потреба пошуку таких форм і методів вокального навчання, які за умови науково

виваженого змісту, в більшій мірі сприяють емоційно піднесеному, а значить і більш глибокому оволодінню студентами основ вокального мистецтва, що веде до гармонізації інтелектуального та емоційного чинників навчального процесу.

Вчені відзначають, що коли йдеться про співвідношення інтелектуального та емоційного розвитку студентів-музикантів, традиційно перевага надається інтелектуальному розвитку. Проблема інтелекту стала предметом серйозних наукових досліджень вже у XIX столітті. Д.Векслер визначив інтелект як глобальну здатність розумно діяти, раціонально мислити і добре справлятися з життєвими обставинами [11]. У 1939 році вченим було розроблено шкалу інтелекту, яка знаходила все більше прибічників у використанні. З веденням показника рівня інтелекту (IQ) вона набула масового поширення у формі тестування при прийомі на роботу і при відборі учнів в університет, а даний показник став безпосередньо прирівнюватися до оцінки розумових здібностей.

Досить змістовним можна вважати визначення інтелекту В. Самохваловим: «Вміст інтелекту може бути вербальним (запас слів і операція ними), невербальним (стратегії поведінки їх використання), символічним та семантичним. Багато дослідників вважають, що важливою складовою інтелекту є відчуття гумору і здібність до іронії над самим собою» [9, с. 123].

Продуктивність інтелекту забезпечується інтелектуальними вміннями забезпечуються інтелектуальними вміннями — сукупністю дій і операцій з отримання, переробки та застосування інформації в освітній діяльності [10, с. 34]. Успішність проведення логічних операцій. До основних інтелектуальних умінь Ю. Бабанський відносить: вміння мотивувати свою діяльність, вміння сприймати інформацію, вміння раціонально запам'ятовувати, вміння осмислювати матеріал і виділяти головне, вміння розв'язувати проблемні завдання, вміння працювати самостійно, вміння контролювати навчально-пізнавальну діяльність [2, с. 23-40]. Інший радянський дослідник В. Сластьонін до основних інтелектуальних здатностей відносить здатність: до аналізу, до виділення головного і другорядного, до систематизації й класифікації, до генерування ідеї й висування гіпотез, до критичного осмислення та рефлексії, до прояву стійкої уваги, до її розподілу й перемикання [8].

Інші науковці (Є. Федеренко, Н. Прокопенко, О. Башманівський) класифікують інтелектуальні вміння за блоковою структурою і виділяють: блок умінь репродуктивної самостійності (дії за аналогією), реконструктивно-варіативний блок — середній (перенесення у схожу ситуацію), творчий блок-вищий (віддалене перенесення) [4].

Найважливішим чинником розвитку інтелекту є пізнавальний інтерес, що спонукає до постійного пошуку інформації та перетворення діяльності. В основі психологічного тлумачення інтересу лежить теорія І. Павлова про рефлекторну природу психічних явищ, згідно якої інтерес — це «орієнтувально-дослідницький» рефлекс, що проявляється у вигляді цікавості. З точки зору законів іррадіації, концентрації та індукції нервових процесів в корі головного мозку утворюються окремі ділянки, які мають оптимальний ступінь збудження (принцип доміанти А.Ухтомського) і зумовлюють виникнення сильних емоцій. Цим пояснюється стійкість і глибина інтересів окремих людей.

Фізіологічні механізми інтересу людини активно вивчаються сучасними нейрофізіологами (І. Анохін, Л. Воронін, Є. Аретян, П. Симонов). Згідно з теорією аферентного синтезу, психофізіологічна природа інтересу трактується наступним чином: у відповідь на певний стимул або зовнішній подразник у корі головного мозку оживають минулі знання, на основі яких у людини виникають початкові уявлення про його зміст і способи перетворення. Потім відбувається сама дія, завдяки зворотному зв'язку на заключному етапі аферентного синтезу відбувається контроль виконання. За наявності проєктованих дій, рефлекторний акт закінчується; за їх відсутності починаються пошуки нових дій і вирішень [3, с. 10].

Розглядаючи сутність інтересу, дослідники визначають його як: вибіркоче спрямування уваги людини (Т. Рібо); спрямованість людини на об'єкти навколишньої

дійсності; тенденції, прагнення особистості займатися саме обраною галуззю діяльності, що приносить задоволення; потужний стимул активності особистості; особливе вибіркове ставлення до навколишнього світу, його об'єктів, явищ та процесів (Р. Щукіна); прагнення заглибитись в пізнання того, що є цікавим, у пошукову діяльність; особливий стан, що створює радість від процесу навчання, переживання поразок та вольові дії до їх подолання (М. Скаткін); специфічне ставлення особистості до об'єкта, викликане усвідомленням його значення для життя та емоційною привабливістю (О. Ковальов); прояв розумової та емоційної активності (П. Мясойд).

Переконаливою є позиція Н. Морозової, яка вважає, що інтерес характеризується наявністю безпосереднього мотиву, що коріниться в самій діяльності; позитивними емоціями по відношенню до даної діяльності, наявністю пізнавальної сторони даної емоції, тобто радістю від процесу пізнання та отримання знання [6, с. 76].

Процес музичного пізнання, музичного мислення визиває, так звані, інтелектуальні почуття, які найбільш характерні для поліфонічного мислення, адже сприймаючий переживає не тільки красу музичної побудови, але й сам процес засвоєння змісту і форми твору. Усвідомлення логіки, стрункості контрапунктичних сполучень тем, аналіз поліфонічної тканини доставляє сприймаючому радість «знахідок», інтелектуальну насолоду [7, с. 18].

Фахівці проводять відмінність між поняттями «почуття» та «емоції». Емоції визначаються як безпосереднє переживання, почуття - вже усталений прояв психіки. Саме позитивні емоції (задоволення, радість) та інтелектуальні почуття (любов до знань, почуття нового, здивування, сумніву, успіху) є рушійною силою засвоєння знань і становлення духовного світу майбутніх учителів. Адже емоції збуджують в особистості потребу в активній пізнавальній діяльності, тому, що нові цікаві знання слугують ніби поживою для збагачення емоційного світу особистості.

Емоції, як природний, не залежний від природи людини чинник, існували і існуватимуть завжди, незалежно від того, тією або іншою мірою інтелекту володіє людина. Вплив емоцій може бути як позитивний, так і негативний. За визначенням науковців емоції є складовою структури психічної діяльності людини. Важливість емоцій в процесі навчально-пізнавальної діяльності відмічали багато дослідників. Свою увагу вони зосереджували на вивченні: почуттєвих механізмів пізнання (Я. Коменський, Й. Песталоцці): інтересу (А. Дістевберг), емоційного інтересу (Й. Гербарт), почуттів (К. Ушинський), інтелекту і афекту (Л. Виготський); особливостей пізнавальної діяльності (В. Лай, Ж. Піаже). Науковцями встановлено, що емоції беруть участь у регуляції навчальної діяльності (А. Петровський, К. Роджерс, С. Рубенштейн), а включаючись у процес формування особистості, визначають її спрямованість (І. Додонов). Взаємозв'язок емоційного ставлення до навчальної діяльності з мотивами навчання та якістю засвоєння знань розглядається в роботах В. Калошина, Л. Кондрашової, Г. Костюка, Н. Тализіної. Вчені переконані, емоційний стан має величезну зворотну силу, впливаючи на розум, на все інтелектуальне життя сучасних студентів. Загальновідомо, що знання тільки тоді стають особистісно значущими, коли вони проходять через емоційні переживання і закріплюються в практичній діяльності. Тому, майбутні педагоги повинні засвоювати знання цілеспрямовано, усвідомлювати власні можливості і здібності, чітко бачити професійні орієнтири. Відбиття знань в емоціях — важлива умова переходу знань в переконання.

Варто зазначити, що визначені у дослідженні структурні компоненти — мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-вольовий, які функціонують у цілісній системі вокальної підготовки майбутніх вчителів музики, знаходяться у тісному взаємозв'язку з емоційними чинниками. «Емоційне ядро» мотиваційно-ціннісного компонента забезпечується емоційним фоном занять, методами, прийомами та засобами вокальної діяльності студентів; Музичний матеріал, що засвоюється, має формувати самосвідомість студентів, перетворюючи знання на цінності й особистісні сенси. Для студентів

осмислення цінності є душевним переживанням, яке визначається їх духовними потребами. На думку Л. Кондрашової, система цінностей забезпечує гармонізацію знань і емоційно-етичних якостей майбутніх учителів [5, с.14-19].

Емоційна складова діяльно-вольового компоненту забезпечується, передусім, творчим стилем спілкування педагога, характером стосунків викладача і студентів, змістом навчального матеріалу, спрямованістю на досягнення поставлених викладачем цілей. На переконання В. Моляко і Я. Пономарьова, творча діяльність завжди активована емоційними процесами. Особливо важливим є емоційний фактор в навчально-пізнавальній діяльності майбутніх педагогів, де він відіграє велику роль як у досягненні бажаних результатів, так і в збереженні психічного здоров'я. Важливим є створення атмосфери психологічного комфорту у вокальному класі, що проявляється у відкритому довірливому спілкуванні між викладачем і студентами, де панує свобода у вираженні власних думок і почуттів, створенні власної вокальної концепції. В атмосфері сумісних інтелектуальних переживань, зіткнення поглядів і позицій навчально-пізнавальна діяльність майбутніх вчителів музики набуває цілісності та професійної спрямованості. Емоційність викладача, його емоційна гнучкість та позитивні емоції, без яких неможлива творча пізнавальна діяльність, сприяють активізації творчої самостійності та вияву ініціативи студентів, шанобливому ставленню до їх ідей, думок та незвичних запитань. Саме така атмосфера в навчальному процесі забезпечує емоційний захист, допомагає студентам відчувати власну значущість і самодостатність, упевненість в собі.

Отже, усвідомлення необхідності інтелектуально-емоційного спрямування вокальної підготовки майбутніх учителів музики дозволить наповнити вокальне навчання духовним і емоційно-етичним сенсом та позбавити сучасне покоління молодих педагогів зайвого прагматизму

До подальших напрямів дослідження можна віднести: обґрунтування принципів та педагогічних умов вокальної підготовки учителів музики, створення структурно-функціональної моделі та методики вокальної підготовки вчителів музики у вищих педагогічних закладах освіти.

Література:

1. Андреева И.Н. «Роль эмоций в процес се познавательной деятельности студентов./ И.Н. Андреева — epolotsk.com\psu\news.php?lnq/
2. Бабанский Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности / Ю.К. Бабанский. — М. : Знание,1981. — 96 с.
3. Баранова Е.В. Проблема самореализации личности (философско-культурологический аспект) / Е.В. Баранова : автореф дис. канд. филос.наук. —М.,1992. —17 с.
4. Башманівський О.Л. Формування інтелектуальних умінь старшокласників у процесі навчання предметів мовно-літературного циклу : монографія/ О.Л. Башманівський — Ж. : ЖДУ ім І.Франка, 2010. — 194 с.
5. Кондрашова Л.В. Емоційна домінанта підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності /Л.В. Кондрашова // Рідна школа. —2010. — №7-8. — С.14-19.
6. Морозова Н.Г. Формирование познавательных интересов у анимальных детей / Н.Г. Морозова. — М. : Просвещение,1969. — 264 с.
7. Ринкявичус. Воспринимают ли дети полифонию с.18)
8. Сластенин В.А. Педагогика : учебное пособие / А.В. Сластенин. — М. : Академия,2002. . — 576 с.
9. Самохвалов В.П. Краткий курс психиатрии / В.П. Самохвалов. —Симферополь : Соната,2000. . — 200 с.
10. Таренко Л.Б. Формирование интеллектуальных умений студентов средствами информационно-коммуникативных технологий /Л.Б. Таренко // Вестник ТИСБИ. — 2008. — №3. — С. 56-64.
11. Умные тесты Давида Векслера. jn.com.ua /Histori/ vekslar_1101 .html).

Стаття присвячена проблемі взаємодії інтелектуальної і емоційної сторін вокального навчання в процесі підготовки майбутніх учителів музики. Висвітлено погляди провідних зарубіжних та вітчизняних вчених на проблему інтелектуального та емоційного розвитку, виявлено його особливості в процесі підготовки вчителів музики. Наголошується на необхідності активізації інтелектуально-емоційного

потенціалу в процесі навчальних занять за рахунок набуття значної кількості знань та творчої активності.

Ключові слова: інтелект, емоції, гармонія, взаємодія, вчитель музики, вокальна підготовка,

Стаття посвячена проблемі взаємодія інтелекта и емоцій в процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Проаналізовані погляди провідних зарубіжних и вітчизняних учених на проблему інтелектуально-емоціонального розвитку, виявлено його особливості в процесі підготовки учителів музики. Підкрівається необхідність активізації інтелектуального и емоціонального потенціала в процесі навчання на основі набуття знань и творчої активності.

Ключевые слова: интелект, эмоции, взаимодействие, гармония, учитель музыки, вокальная подготовка.

The article deals with the interaction and intelekta emotsy during vocal training future music teachers. The views of leading foreign and domestic scholars on the issue of intellectual and emotional development, it features revealed in the preparation of music teachers. Emphasizes the need to enhance the intellectual and emotional potential in the learning process based on the acquisition of knowledge and creative activity.

Key words: intellect, emotion, interaction, harmony, music teacher, and vocal training.